

Η κοινή νεοελληνική

Διαδικασίες τυποποίησης κατά τον E. Haugen, "Dialect, Language, Nation" (1966):

	μορφή - <i>form</i>	λειτουργία - <i>function</i>
πρωτοβουλία - <i>initiation</i>	επιλογή - <i>selection</i>	επεξεργασία - <i>elaboration</i>
υλοποίηση - <i>implementation</i>	κωδικοποίηση - <i>codification</i>	αποδοχή - <i>acceptance</i>

Άσκηση 1. Σχολιάστε τη σημασία για τη γλωσσική τυποποίηση. 1. των προσώπων (πνευματική ελίτ, φιλόλογοι-γλωσσολόγοι, πολιτικοί κλπ.), 2. των θεσμών (Ακαδημίες, εκπαίδευση, Μ.Μ.Ε., γλωσσικοί όμιλοι κλπ.), 3. των θεσμικών έργων (Γραμματική, Λεξικό).

Ch. Ferguson, "Diglossia" (1959). Διμορφία έχουμε όταν

1. δύο διακριτές ποικιλίες (της ίδιας γλώσσας) χρησιμοποιούνται στην ίδια γλωσσική κοινότητα: Υψηλή – Χαμηλή ποικιλία
2. κάθε ποικιλία επιτελεί διαφορετικές λειτουργίες: έχει ξεχωριστά πεδία χρήσης
3. κανείς δε χρησιμοποιεί την Υ ποικιλία για την καθημερινή επικοινωνία.

diglossia ≠ bilingualism (διμορφία – διγλωσσία ή διγλωσσία – αμιγλωσσία).

Η κοινή νεοελληνική ως εξέλιξη/προϊόν διμορφίας. Η τυποποίηση της νεοελληνικής επιτρέπει μια υπολειμματική διμορφία: Κοινή = δημοτική + ολίγη καθαρεύουσα.

Άσκηση 2. Σχολιάστε το ακόλουθο κείμενο, ως προς την ακρίβεια των περιγραφών του:

Standard Modern Greek. With the establishment of the new Greek state in 1830, the Peloponnesian dialect was adopted as the oral language, and this developed into the Demotic variety. The absence of a written form of Demotic, however, led to the creation of Katharevusa, a "pure," rather artificially archaizing form that was intended to purge the language of foreign elements and to systematize its morphology (inevitably on the Classical Greek model). This Modern Greek "diglossia" continued well into the 20th century, with specific areas of use for the two varieties; e.g., Demotic became the vehicle for poetry, whereas Katharevusa remained the language of administration. The diglossia problem was finally resolved in 1976, when Demotic was declared the official language of Greece. Meanwhile, the two varieties had naturally converged, and the emerging Standard Modern Greek language can be well characterized as resulting from the merger of the Demotic variety with Katharevusa features. Thus, in the phonology, some clearly Demotic changes, under Katharevusa influence, either were suppressed or developed alternations or even contrasts. Thus, for the change of i to y before another vowel, is found *jimnasio* 'high school' (instead of the expected Demotic **jimmasyo*), the alternants *sxolyo* and *sxolio* 'school', or the contrast *ynos* 'son' but *ios* 'virus'. The assimilation of a nasal to a fricative is confined to the morphology; e.g., the verbal form *krinthik-e* (third person-passive-singular aorist 'he was judged') is *krithike* with nasal loss, while in a word such as *penthos* 'mourning' the nasal is retained. Further, the historical tendency to differentiate gender by declension class (e.g., by restricting the declension *-os* to masculine) was inhibited, and numerous feminine nouns in *-os* are reintroduced into the language (e.g., *odhos* 'street', *leoforos* 'avenue'), some in parallel with Demotic alternants, as in *jatros* or *jatrina* 'doctor' (feminine). The interaction between Demotic and Katharevusa is even stronger in the vocabulary. A Katharevusa form may be used in parallel with a Demotic form in a specialized role; for example, *edhra* (from the Ancient Greek word for 'chair') means 'professorial chair', while the Demotic *karekla* remains in use for the article of furniture. This manner of interaction causes the Greek speaker to experience these differences not as belonging to two different varieties of the language but rather as stylistic variations of one and the same system. © 1994-2001 Encyclopædia Britannica, Inc.

Άσκηση 3. Σχολιάστε την ακόλουθη διατύπωση από το βιβλίο του P. Mackridge, *Η νεοελληνική γλώσσα*: «Η νεοελληνική κοινή δεν είναι ιδεατή αλλά πραγματική γλώσσα» (σ. 56).

Η «δημοσιογραφική κοινή»: Άρθρα για παρουσίαση στο εργαστήριο

A. Σ. Χατζησαββίδης, *Ελληνική γλώσσα και δημοσιογραφικός λόγος*, σσ. 131-148, & «Η μορφολογική ποικιλία του δημοσιογραφικού λόγου ως δείκτης πολιτικής ιδεολογίας», στο *Δημοσιογραφία και γλώσσα*, επιμ. Π. Μπουκάλας & Σ. Α. Μοσχονάς. Ο Χατζησαββίδης διαπιστώνει στον ελληνικό Τύπο ένα είδος *υπολεμματικής διμορφίας*, δηλ. την επιβίωση της *συμβολικής* αντίθεσης δημοτικής-καθαρεύουσας. Αν τοποθετήσουμε τις ελληνικές εφημερίδες στον πολιτικό άξονα αριστεράς-δεξιάς, θα διαπιστώσουμε, ισχυρίζεται, ότι αυτός συμπίπτει με το συμβολικό άξονα δημοτικής-καθαρεύουσας. Με άλλα λόγια: όσο πιο αριστερό το φύλλο τόσο μεγαλύτερη χρήση κάνει της «δημοτικής» (δηλ. μορφολογικών τύπων «ακραιών» ή «ψευτολαϊκών»)· όσο πιο δεξιά μετακινούμεθα στον πολιτικό άξονα, τόσο συχνότερη γίνεται η χρήση της «καθαρεύουσας» (δηλ. «λόγιων» τύπων)· και στο μεγάλης κυκλοφορίας «κέντρο» συνωστίζονται οι τύποι που αναγνωρισμένα βρίσκονται «πολύ πιο κοντά στην κοινή νεοελληνική». Κατά τον Χατζησαββίδη, η αντίθεση δημοτικής-καθαρεύουσας χρησιμοποιείται ακόμα στον Τύπο ως δείκτης *ιδεολογικού* προσανατολισμού.

B. Ά. Ιορδανίδου, «Δημοσιογραφική “κοινή”: Προβλήματα ορισμού», στο *Δημοσιογραφία και γλώσσα*, επιμ. Π. Μπουκάλας & Σ. Α. Μοσχονάς. Η Ιορδανίδου εξετάζει σχηματισμούς όπως *εθεωρείτο* (θεωρούνταν), *διελύθη* (διαλύθηκε), *να περιορισθεί* (να περιοριστεί) κτλ. Ισχυρίζεται ότι οι «λόγιοι» σχηματισμοί αποτελούν κυρίως υφολογική και όχι πολιτικο-ιδεολογική επιλογή. Διακρίνει πάντως τις ακόλουθες τάσεις:

- *Ριζοσπάστης*: Αποφεύγει γενικά τη λόγια μορφολογία. Τύποι όπως *ανεχθεί, καλυφθεί, προκηρυχθεί* είναι σπάνιοι, ενώ απουσιάζει το συμφωνικό σύμπλεγμα *σθ*. Τείνει να επιλέγει από τη μορφολογία της κοινής νεοελληνικής τις ανεπίσημες επιλογές της καθημερινής γλώσσας.
- *Βραδυνή και Απογευματινή*: εμφανίζουν αρκετούς λόγιους σχηματισμούς: *εγράφη, ελέχθη, επεδείχθη από τηλεοράσεως, χρωματίσθηκαν, πολλαπλασιάσθηκαν, ενέπιπταν επί της Σοφοκλέους, υπόσχοντο, πραγματοποιείτο, ισχυρισθούν, υπερασπισθεί* κτλ. Χαρακτηριστικό είναι ότι παρουσιάζονται με λόγια μορφή λέξεις που δεν έχουν λόγια προέλευση: *ρίχθηκαν* (< *ρίπτω*, άρα *ερρίφθησαν*), *ξεπεράσθηκαν*, ή αναδύονται «ερμαφρόδιτοι» τύποι: *προεβλήθηκαν* (μεταξύ του *προεβλήθησαν* και του *προβλήθηκαν*). Άλλες ερμαφρόδιτες δομές: *πέραν από τα επίσημα στοιχεία, πλην της κυβέρνησης, μεσούσης της χρηματιστηριακής κρίσης* κτλ. Η υπεργενίκευση της χρήσης του «ως» δημιουργεί προτάσεις όπως *οι ύπουλες κατηγορίες κατέρρευσαν ως πύργος από τραπουλόχαρτα*.
- *Βήμα και Καθημερινή*: Εμφανίζουν αρκετούς λόγιους σχηματισμούς με την εξής σημαντική διαφορά: είναι σπάνιοι έως ανύπαρκτοι οι ερμαφρόδιτοι σχηματισμοί, υπάρχει δηλαδή μεγαλύτερη συνέπεια ως προς το χειρισμό των λόγιων τύπων και δομών.
- *Αυγή, Έθνος, Ελευθεροτυπία, Τα Νέα, Ελεύθερος Τύπος, Αυριανή* κτλ.: Φαίνεται ότι επιλέγουν την πολυτυπία της κοινής νεοελληνικής. Πολλές φορές παρατηρείται στο εσωτερικό του ίδιου άρθρου να χρησιμοποιεί ο αρθρογράφος και τους δύο τύπους, με ελεύθερη εναλλαγή, χωρίς υφολογική διαφοροποίηση (*ήρθε/ήλθε, περιοριστεί/περιορισθεί, δεχτεί/δεχθεί* κτλ.). Σχετικά σπάνια εμφανίζονται ερμαφρόδιτες δομές, όπως: *οι πιθανότητες στατιστικού σφάλματος ελαχιστοποιούνται ή και ακυρώνονται ως εκ της επιβεβαιώσεως με αλληπάλληλες δημοσκοπήσεις της κατεύθυνσης των ερευνητικών ευρημάτων* (Αυγή, 12/3/00).

Άσκηση 4. α. Να αξιολογήσετε την ερευνητική προσέγγιση του Χατζησαββίδη. Να κρίνετε το στατιστικό σχεδιασμό και την επεξεργασία των δεδομένων. **β.** Να αξιολογήσετε την ερευνητική προσέγγιση της Ιορδανίδου. Το δείγμα που εξετάζει επιτρέπει γενικεύσεις; **γ.** Να συγκρίνετε την ερευνητική διαδικασία και τα ερευνητικά πορίσματα των δύο γλωσσολόγων. Στη συνέχεια, να διατυπώσετε με ακρίβεια τη δική σας ερευνητική υπόθεση για το αν η χρήση λόγιων/δημοτικών μορφολογικών στοιχείων στον Τύπο είναι δείκτης ιδεολογικής ή υφολογικής διαφοροποίησης (ή και ιδεολογικής και υφολογικής). Να ορίσετε τουλάχιστον πέντε γλωσσικές μεταβλητές και να

προσδιορίσετε μια ερευνητική διαδικασία για την επιβεβαίωση της υπόθεσής σας. Αν θεωρήσετε ότι η εναλλακτική ερευνητική σας υπόθεση επιβεβαιώνεται, ποια μπορεί να ήταν τα λάθη εννοιολόγησης, σχεδιασμού ή αξιολόγησης στην ερευνητική διαδικασία που ακολούθησαν ο Χατζησαββίδης ή/και η Ιορδανίδου;